

El poeta (encara) desconegut

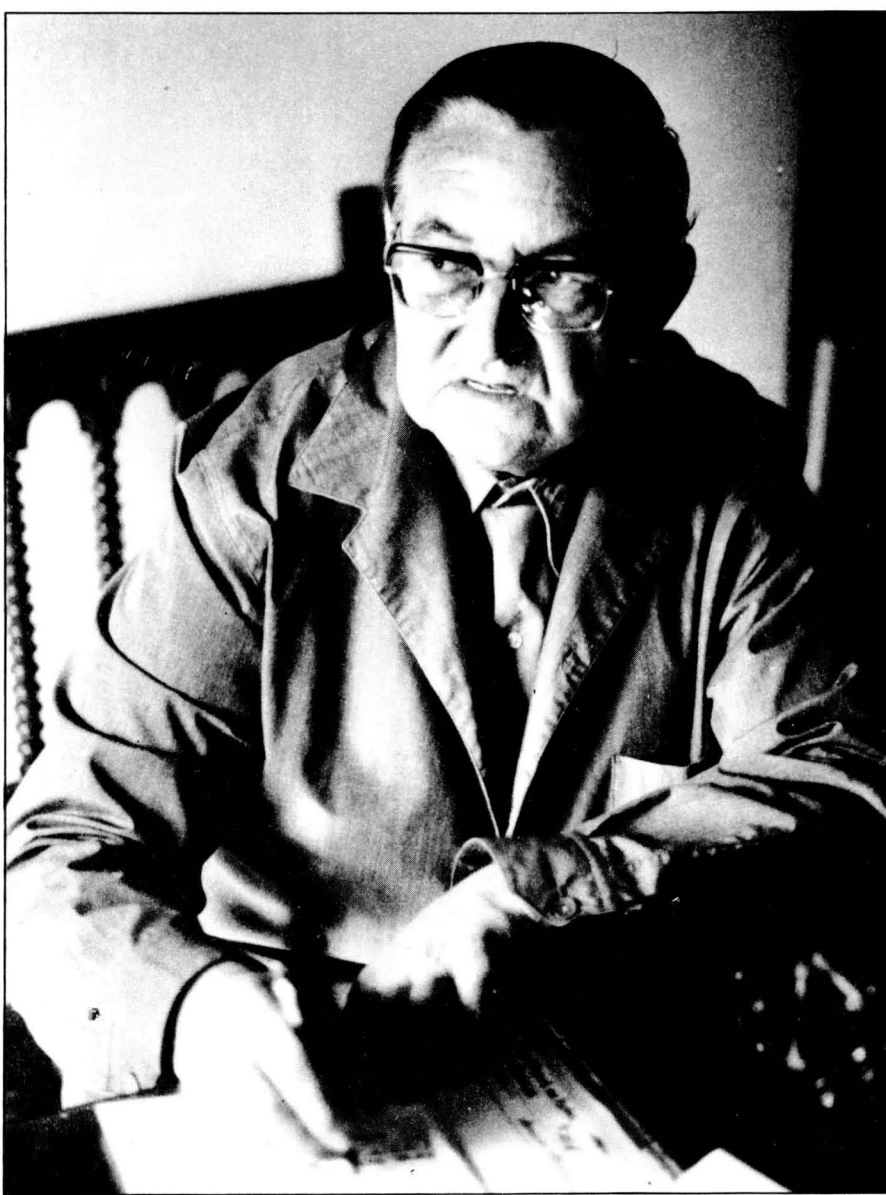
per CLIMENT FORNER

Mn. Marià Ruiz i Fernández, capellà de Cal Marsal (Puig-reig) des de l'any 1947, era un poeta desconegut després d'haver publicat una dotzena de llibres en castellà i continua essent-ho després d'haver-ne publicat quatre en català. Per què?

Fa més de vint-i-cinc anys que sota el títol *El poeta desconegut* vaig escriure a la desapareguda revista *Queralt* un llarg article sobre Mn. Marià Ruiz i Fernández, capellà de Cal Marsal (Puig-reig). Versava, me'n recordo prou bé, sobre el conjunt de la seva poesia castellana publicada fins aleshores (vuit volums; més tard se n'hi afegirien tres o quatre més). Avui em proposo parlar principalment de la seva poesia catalana. Perquè la producció literària de Mn. Marià Ruiz es divideix nitidament en dues etapes no sols cronològiques, sinó també lingüístiques: una primera, en castellà, que va des de l'any 1943 amb *El poema de tus ojos* fins al 1960 amb *Ando a gritos por la tierra* i *El jilguero y su sombra*; una segona, encara oberta, en català, que va des de *Els àngels* (1965) fins a *Camí de Casa* (1984). Entremig, tota una vida, quaranta anys de fecunditat literària.

El per què del seu desconeixement

La pregunta, però, subsisteix des del meu comentari anterior: ¿Com és possible que sigui tan desconegut del gran públic, almenys de la gent del Berguedà i del Bages, un home que des del 1947 resideix a la colònia tèxtil esmentada i que ha fabricat, talment el més feinejador dels seus obrers, tants milers de versos? Jo mateix he intentat de contestar-la en un altre lloc, aquesta pregunta: "Són tres, al meu entendre, les circumstàncies que han fet que el poeta Mn. Marià Ruiz i Fernández, amb la seva llarga setantena d'anys al damunt, no sigui conegut i reconegut entre nosaltres com es mereixeria. Primera: la seva primera producció poètica fou escrita en castellà a causa de l'origen logronyès i de la formació humanística del seu autor. Segona: la seva mateixa producció en català, iniciada feliçment l'any 1965, no va tornar a donar senyals de vida fins al 1982 (cal dir que en l'endemig d'aquells disset anys de silenci literari es va lliurar a la pintura, segurament per no morir d'asfíxia artística). I tercera:

Mn. Marià Ruiz.

R. VILADÉS

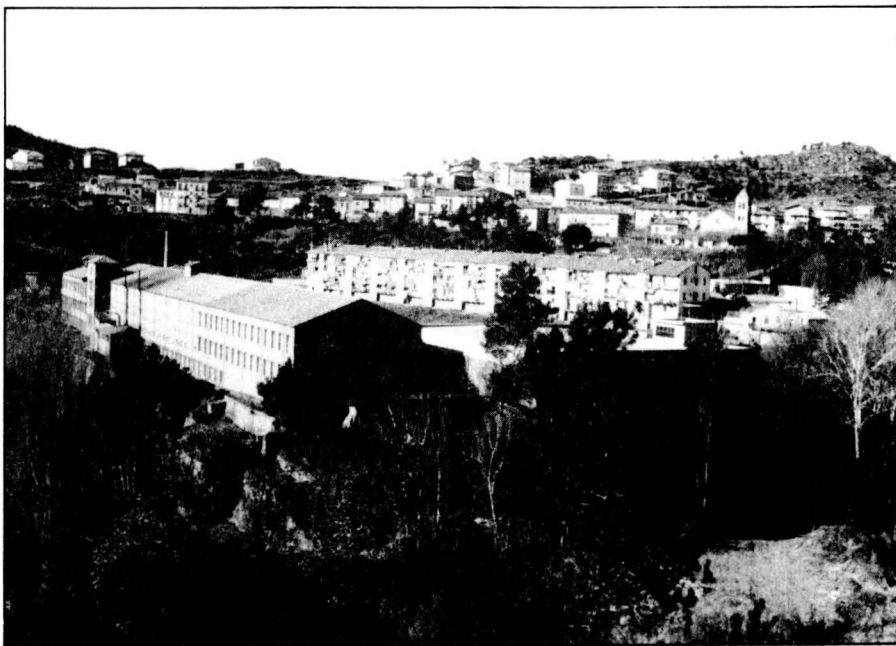
damunt dels llibres de poesia en català, i en particular de poesia religiosa, han pesat un cúmul d'anomalies i dificultats de tot ordre, heretades de l'època franquista, que encara no han estat superades, ni de bon tros."¹ Pensant-ho bé, hi afegiria, encara, una quarta raó: la idiosincràsia de Mn. Mariano (com vulgar-

ment és conegut), un home més aviat retret, més amic de les truites de riu que de les tertúlies literàries i de les altres. I això es paga en un món en tot és autobombo i propaganda interessada i on s'imposen no pas els veritables valors, sinó els que surten a la premsa i a la *tele*.

Vida i obra del poeta

Tot i que sóc un vell amic i admirador de Mn. Marià, no voldria haver estat a la seva pell. La seva vida és tota una aventura. Neix a Valdemadera (Logronyo), el 1911. Passa els onze anys primers, ben atzarosos per cert, a França. Ve a raure a Catalunya, sempre a mercè de la caritat cristiana. Ingressa al col·legi dels Pares de la Sagrada Família (Pare Manyanet), de Barcelona. És fa religiós d'aquesta congregació. Just té temps de cantar missa, que esclata la guerra del 36. S'ha d'amagar com tants i tants clergues i va a refugiar-se finalment en una casa de pagès del municipi de Riner, al Solsonès. Acabada la guerra, deixa l'orde de la Sagrada Família i es passa a capellà diocesà de Solsona. Com que és mestre, el nomenen director de l'escola parroquial i es corona d'una colla de deixebles que encara avui el recorden amb afecte agrait, malgrat alguna renyina. És el temps de la *Penya d'Horeb* que forma amb el Dr. Josep Pont i Gol, Mn. Josep Armengou, Mn. Antoni Palou, Dr. Salvador Saladrigues, etc. L'any 1947 el destinen de capellà a Cal Marsal. I encara hi és. Al principi surt força a predicar missions populars, sovint en companyia de Mn. Ramon Muntanyola...

M'he entretingut a fer l'esbós biogràfic precedent perquè el crec summament interessant. Vida i obra, en un escriptor de raça com ell, s'impliquen necessàriament, diguin el que vulguin certs teoritzadors literaris. No cal pecar de romàntic per a reconèixer-ho. "La relació vida-art, afirma Salvatore Quasimodo, és el centre dels problemes del pensament modern"². És clar que el reflex de la biografia en l'obra varia segons els autors: pot ser més o menys directe, més o menys sincer, més o menys profund, però sempre hi és. Per fas o per nefas. Estic amb Carles Riba quan parla de la vivència profunda de l'acte poètic per damunt de qualsevol vel·leitat anecdòtica o circumstancial³. És en aquest sentit que l'obra poètica de Mn. Ruiz ha quedat marcada amb senyals múltiples per la seva aventura vital: el seu desarrelament humà el predisposa a l'entotsolament i, per tant, a la mística i a la contemplació, al mateix temps que el torna imaginatiu i fantassió la seva fe cristiana, la seva vocació sacerdotal i la seva inicial professió religiosa, viscudes a consciència, si l'han consagrat a Déu amb foc, també l'han revestit de compassió i tendresa envers l'home i la humanitat en general salvant-se i salvant-los de tanta desolació i decepció a força d'esperança; el drama del bilingüisme que l'ha obligat a substituir la llengua materna per la llengua adquirida, ha de ser un drama tan dolorós per a un poeta líric, que és com si, a

Colònia Marsal.

R. VILADÉS

la meitat de la vida, t'obliguessin a canviar d'ànima.

Ell era, i és, fonamentalment, un poeta místic a la manera de sant Joan de la Creu i santa Teresa de Jesús. "Un poeta místic de veritat", sentenciava Sánchez-Juan⁴. Ho era sobretot quan escrivia en castellà. L'esperit que respiraven, per exemple, els seus poemes de *Soledades místicas* (1947), tal vegada el recull més important de la seva primera època, és l'esperit dels grans místics castellans: "Mi Amado, las montañas..."⁵ Tot l'univers, convertit en paisatge interior, amb regalades fonts que brollen al bell mig del desert. La forma, no; la forma estilística era, en general, moderna, molt influenciada pels poetes castellans de la generació del 27 (Lorca, Aleixandre, Alberti); també, però no tant, per alguns de la generació del 98 (Juan Ramón Jiménez, Antonio Machado, Unamuno); sense oblidar, naturalment, els autors francesos (Baudelaire, Mallarmé, Rimbaud) que coneix tan bé⁶. Al capdallà era natural: són, unes i altres, les figures que senyorejaven durant l'etapa dels seus estudis. I tothom és fill d'algu; no hi ha generació espontània que hi valgui. Precisament aquest aire de modernitat amb què pels volts de l'any 1950 es presentava la vella poesia religiosa castellana va fer escriure a José María de Pemán que el nostre Mn. Marià Ruiz, el pare Joan Bpta. Bertran, jesuïta, i el pare Ramon Castelltort, escolapi, eren els tres poetes religiosos més rellevants del moment.

Però ve que amb el temps *los chopos* d'Alba de Tormes es van confontent, primer, amb els pollancre de la Mare de la Font i, després, amb els que pentinen el riu Llobregat al seu pas per Cal Marsal. Al poeta li arriba la mateixa brisa de sempre, però a través d'unes altres frondes; brisa que arribarà a con-

vertir-se en un vent impetuós de profecia. El silenci es tornarà crit. La pregària, sermó. El poeta, profeta. El místic esdevindrà predicador a l'estil del vell Salom. Són els anys de l'evolució i del canvi; els de l'adaptació a la nova realitat. Aquest to greu i normalitzant, se l'encomanarà el poeta de Salvador Espriu, del qual aprendrà, a més, el català literari i un cert gust pel llenguatge poètic. La llengua de Cervantes, no parlant-la habitualment, se li torna cada cop més estranya i llibresca, fins que la substitueix per la de Verdaguier, la del seu país adoptiu. I el poeta reneix essent el mateix de sempre, però diferent. El salt no serà mortal: el nedador, avesat a bracejar en altres mars, no s'atrevia a llançar-se a la *cala gentil* per por d'ofegar-se. Fins que s'hi va llançar. Massa tard? Jo diria que sí. S'havia d'haver convertit al català molt abans, si és que l'evolució psicològica i lingüística d'una persona, sobretot d'un artista de la paraula, fos cosa que es pogués sotmetre a cronologies. Més tard s'hi han passat literats castellans d'origen català com l'esmentat pare Bertran⁷ i Llorenç Gomis⁸; Pere Gimferrer, el més jove se'ls avançà a tots⁹; el berguedà Josep M. de Martín és un cas a part¹⁰. Quan hom és una mica gran costa d'aprendre i molt més de dominar artísticament un idioma qualsevol. Val a dir que en aquest aprenentatge Mn. Marià hi ha posat una voluntat de ferro i que de la comesa se n'ha sortit airos, molt airos. És admirable la riquesa del seu lèxic i la fluïdesa de la seva expressió. Més reeixit en el vers lliure que en el rimat. Algunes vacil·lacions morfològiques, sintàctiques i mètriques (degudes en gran part a la reminiscència del castellà), hom les hi perdona fàcilment en premi al seu esforç o les hi recompensa amb troballes plenes d'enginy.

La seva bibliografia catalana

I—*Els àngels*. Torrell de Reus, editor. Portada al linòleum de Mn. Joan Bajora i Pintó. 200 pàgines. Barcelona, 1965.

És un volum extens. Pròpiament parlant, conté cinc llibres o seccions, a saber: *L'àngel a Maria*: una glossa pietosa, mot per mot, de l'avemaria en llatí.— *Els àngels*: el que dona nom al conjunt. S'introdueix amb un text en francès de Patrice de la Tour du Pin. Invenció de 49 àngels poètics (no precisament bíblics o teològics), alguns, des de l'àngel de la neu al de la llum, plens d'una gran bellesa; diversificats de forma des del sonet al vers lliure. El mateix títol no recorda ja *Sobre los ángeles* de Rafael Alberti?¹¹ — *L'àngel profeta*: poema d'alenada èpica dividit en cinquanta parts o fragments, posat igualment sota la invocació inicial del mateix autor francès. La imaginació del poeta es desborda en imatges de força apocalíptica impressionant, convertint, com dèiem abans, el místic silenciós en predicador abrandat, l'home solitari en solidari.— *Plomissol*: títol inspirat en Pere Quart. Són 38 petits poemes, la majoria tannkas,¹² a tall de pensaments poètics posats en vers. És a dir, plomissol dels àngels cantats abans.— *Damunt la terra*: s'obre amb un text de Rimbaud i un altre d'Espriu. Catorze sonets, la majoria de factura clàssica, alguns moderns. Val a dir que els dos llibres *L'àngel profeta* i *Damunt la terra* entronquen amb el seu llibre castellà anterior, *Ando a gritos por la tierra*, tant pel tema com pel to, ni que en fossin un transvasament espiritual i lingüístic, prova evident d'aquella lenta gestació de la qual parlàvem més amunt, que donaria peu a la naixença del poeta català.

II—*Retorn climatèric, encara*. Editorial Claret. Coberta d'Ernest Puig. Justificació de Climent Forner. 85 pàgs. Col·lecció El Bri, n.º 15. Barcelona, 1982.

Aplega tres llibres: *De cop la veu esopera*, *Capvespre del reviuere* i *En cada flama reneix una drecera*, introduïts respectivament amb textos de Feliu Formosa, Salvador Espriu i J.V. Foix. Són, en total, 62 tannkas amb versos combinats *sui generis*. Aquesta forma mètrica el poeta ja l'havia usada amb anterioritat, però mai de manera exclusiva en la totalitat d'un llibre. Amb la seva tendència al suggeriment i a l'evaporació, característiques de la poesia oriental, s'adapta perfectament, diria jo, al tarannà i a l'estil del nostre literat. La veu hi és més segura i personal que en els llibres anteriors. Els temes, els de sempre: l'amor, la mort, el tedi de l'existència, la fugacitat del temps, i de les coses, el record, l'esperança, l'eternitat, la soli-

tud, la solidaritat amb els homes... Comença plantejant-se el conflicte de la paraula i del mateix poema, cada vegada més dramàtic en tot escriptor autèntic. El títol ja és prou suggeridor per si mateix.

III—*Amb versos mal pagats faré rica la tarda*. Editorial Claret. Coberta d'Ernest Puig. Total: 100 pàgs. Dos llibres en un: *Buscant-me en el record* (39 poemes) i *Amb versos mal pagats faré rica la tarda* (51 poemes). Barcelona, 1983.

IV—*Camí de Casa*. Edit. Claret. Coberta d'Ernest Puig. Nota liminar de Climent Forner. 90 pàgs. Dos reculls en un: *Camí de Casa* (50 poemes) i *Segons el vent, les veles* (27 poemes). Barcelona, 1984.

Els reculls III i IV són germans bessons. Vull dir que són fills de la mateixa entranya i gairebé del mateix part: els d'una vellesa extraordinàriament lúcida i fecunda. Poden ser llibres crepusculars quan a la llum vital que reflecteixen, però són aurorals quant a la joia i l'esperança que traspuen. Si el primer donava una mirada envers el passat plena de nostàlgies ferides i amables alhora, el segon la dona envers el futur: la mort i la vida que espera el poeta i esperen el poeta. La divisa, al llindar mateix del llibre i de l'existència, no pot ser més explícita: *Camí de casa*. La primera part d'aquest darrer tom, la més reeixida, conté versos i poemes dels millors que ha escrit darrerament *el capellà de Cal Marsal*¹³. Per transcendent que sigui el seu missatge, s'enriqueix amb ressons humans de temporalitat, i així, si un dia plorava la mort de Grace Kelly, al final veu el món i la vida amb els ulls de Charlie Rivel.

Invito el lector a fer la descoberta per ell mateix d'aquest gran poeta del Llobregat que, a semblança dels profetes bíblics, és desconegut a casa seva; li puc

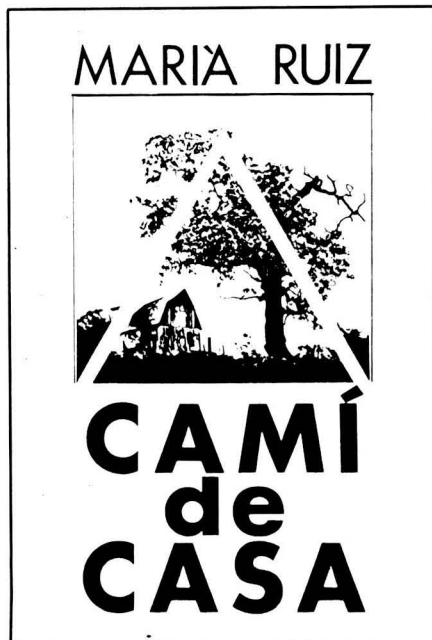
garantir que en restarà sorprès. Al capdallà "*la crítica no pot pas substituir el lector*", com digué Barthes.¹⁴ Fóra tant com fer literatura de la literatura.

A l'amíc Mn. Mariano, per acabar, un prec i un desig. Un prec: que es decideixi a fer una antologia de la seva obra, tant de la castellana com de la catalana, i que la publiqui conjuntament o per separat. I un desig: que Déu li concedeixi molts anys de vida a fi que cada any, com sembla que s'hagi proposat, ens pugui anar oferint un nou llibre. Les seves figures de tardor, no en dubti, són cada cop més dolces i madures.

NOTES

- 1 Del pròleg del llibre *Camí de Casa*, pàgs. 5-6.
- 2 *El poeta, el polític i altres assaigs*. Salvatore Quasimodo. Pàg. 32. Llibres de Sinera. Barcelona, 1968.
- 3 *La poesia segons Carles Riba*, per Joan Triadó. Pàgs. 46-60. Edit. Barcino. Barcelona, 1954.
- 4 Pròleg a *Soledades místicas*. Pàg. 9. Barcelona, 1947.
- 5 *El càntic espiritual*. San Juan de la Cruz. Gerald Brenan. Edit. Laia. Barcelona, 1974.
- 6 A la pregunta "*Quins són els vostres poetes estrangers preferits?*", Mn. Maria contestava: Patrice de la Tour du Pin, Emmanuel, Brecht, Ievtuxenko. Entre els catalans citava: Carner, Espriu, Oliver i Bartra. *Antologia de sacerdots poetes*. Josep Grau i Colell. Zuric, 1975.
- 7 Joan Bpt. Bertran: *Tres estampes de sant Pere Claver* (poemes en prosa), 1980.— *Del meu poble, encara* (memòries d'infantesa, en prosa). Edit. Laia, 1982.— *Més enllà dels ulls* (poemes en vers). Quaderns Crema, 1983.
- 8 Llorenç Gomis: *Sons i sonets*. Els llibres de l'Escorpi. Poesia, 83. Edicions, 62. Barcelona, 1984.
- 9 Pere Gimferrer: *Els miralls*. L'Escorpi, 3. Barcelona 1970. Posteriorment ha publicat tres o quatre llibres més en vers i alguna novel·la.
- 10 Bernat Meix, pseudònim de Josep M. de Martin, havia escrit prosa en castellà; l'any 1971 es donà a conèixer com a poeta català amb *Els jornals al cos* (reedit l'any 1975) i posteriorment amb tres llibres més de poemes: *El peu al coll* (1975), *La mosca al nas* (1976) i *El nus a la cua* (1979). D'ençà, res més.
- 11 Llibre publicat per primera vegada el 1929. Reedit per Llibres de Sinera, Barcelona, 1970.
- 12 La tannka és una estrofa clàssica japonesa, importada a casa nostra principalment per Carles Riba. Consta de 31 sil·labes repartides en cinc versos segons l'esquema: 5-7-5-7-7. Mn. Ruiz fa: 7-5-7-5-7 en el llibre *Retorn climatèric, encara*. Originalment s'usa en estrofa sola, única.
- 13 Del pròleg a *Camí de Casa*, pag. 7.
- 14 *Crítica i veritat*. Roland Barthes. Llibres de Sinera. Pàg. 87. Barcelona, 1969.

Climent Forner, rector de Navàs i poeta

Coberta del seu darrer llibre publicat.

